

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกยุคปัจจุบันและอนาคตเป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซึ่งมีผลกระทบต่อประชากรอย่างกว้างขวางเป็นการพัฒนาไปตามความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสาร วิทยาการ และข่าวสารที่กระจายไปตามส่วนต่างๆ ของโลก ส่งผลให้เกิดการถ่ายเทวัฒนธรรม การค้า การจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและการแข่งขันมากขึ้น รวมทั้งการแข่งขันกันด้วยการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เป็นปัจจัยหลักสำหรับนำมาใช้ขับเคลื่อนความอยู่ดีกินดีและความสุขของคนในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 1)

สถานศึกษาซึ่งมีภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนตามบทบาทหน้าที่ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารหลักสูตรและดำเนินการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามศักยภาพ สร้างความมั่นใจต่อพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน ในด้านคุณภาพของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดและก่อให้เกิดสมรรถนะสำคัญแก่ผู้เรียน ตลอดจนสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ดังกล่าว ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องมีการออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนสามารถอยู่ในสังคมแวดล้อมได้อย่างมีความสุขเกิดความรักความผูกพันในบ้านเกิดเมืองนอนมีส่วนร่วมในพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 35)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ในมาตรา 27 และมาตรา 28 ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับการบริหารและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้บัญญัติไว้ว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งในหลักสูตรการศึกษา ระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลต้องมียุทธศาสตร์หลากหลายมีความเหมาะสม

ในแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 7)

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อผลักดันแนวคิดธรรมาภิบาล (Good governance) ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมขึ้นในมาตรา 11 กำหนดว่า ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริม และพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ ให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้ จึงเป็นที่มาของการประเมินผลงานหน่วยราชการต่าง ๆ โดยมีการจัดการความรู้ เป็นข้อหนึ่งด้วยหน่วยราชการไทยจำนวนมากจึงเริ่มสนใจการจัดการความรู้การจัดการความรู้ เป็นแนวคิดจากการจัดการสมัยใหม่ ที่มองคนในองค์กรเป็นสินทรัพย์อันมีค่าเนื่องจากกระแสโลก ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรต่าง ๆ จึงต้องมีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ และทำให้คนสามารถทำงานได้อย่างรอบครอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความมุ่งมั่น เพื่อความสำเร็จทำงานอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งจะต้องเป็นคนที่มีสมรรถนะสูงเพื่อสามารถที่จะผลักดัน ให้องค์กรอยู่ได้ในสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก (ประพนธ์ ภาสुकยิต. 2547 : 26)

การจัดการความรู้ที่ใช้การขับเคลื่อนไปสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ และการพัฒนาองค์กรโดยการนำความรู้มาใช้ให้เป็นระบบ เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถใช้ความรู้ที่ต้องการได้ และได้ทันเวลาที่ต้องการ เพื่อเพิ่มศักยภาพขององค์กร และนำองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ การจัดการความรู้ (Knowledge management) ในสถานศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญ ที่ควรทำในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ เพราะในอดีตที่ผ่านมา ความรู้ในสถานศึกษาทุกแห่งจะมีมากมาย แต่บางสถานศึกษาไม่ได้จัดเก็บให้เป็นระบบ โดยเฉพาะความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคนที่เป็นทักษะเฉพาะคนที่เกิดจากประสบการณ์สอน ค่านิยม และพฤติกรรมการสอน (Tacit knowledge) ก็จะจางหายไปกับผู้เกษียณอายุราชการ จากการลาออก หรือโอนไปปฏิบัติงานในหน่วยงานอื่น ทำให้ความรู้ในคน ๆ นั้น ไม่ได้ถูกเก็บไว้ให้เป็นประโยชน์กับผู้ร่วมงานรุ่นหลัง ส่วนความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือความรู้ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Explicit knowledge) เช่นตำราเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นความรู้ที่สามารถเผยแพร่ แบ่งปันให้กับผู้ร่วมงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาได้ความรู้ประเภทหลังนี้ สมควรได้มีการนำมาจัดการความรู้ ความเจริญรุ่งเรือง และ

การพัฒนาเกิดขึ้น จากการสั่งสมความรู้ และนำความรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ความรู้จึงเป็นหัวใจที่สำคัญของการพัฒนา เราแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มีการค้นคว้าวิจัย เพื่อให้ได้รู้ และนำสิ่งที่รู้มาจัดเก็บ และเผยแพร่ ถ้าความรู้นั้นอยู่กับผู้ใดคนหนึ่ง สั่งสมไว้เป็นจำนวนมาก เราก็เรียกว่าผู้เชี่ยวชาญ การสั่งสมไว้กับบุคคลเป็นจุดอ่อนอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ถ้าสูญสิ้นบุคคลนั้น ความรู้นั้นก็สูญสิ้นไปด้วย ดังนั้นจึงมีการบันทึกเรื่องราว และสิ่งที่เป็ความรู้ไว้เป็นเอกสาร เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษา เรียนรู้ได้ทุกวันนี้ต้องยอมรับว่า แหล่งความรู้มีมากมายมหาศาล และกระจายอยู่ทั่วโลก เราเรียกขุมความรู้นี้ว่า โลกแห่งการเรียนรู้ ความรู้ใหม่ก็เกิดขึ้นทุกวัน จนทุกวันนี้เรามีสิ่งที่ส่งกระจายความรู้การสร้าง การบันทึก และนำไปใช้ทำได้ง่ายและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในยุคอิเล็กทรอนิกส์ปัจจุบันภายในองค์กรเต็ม ไปด้วยเอกสาร โดยเฉพาะในสถานศึกษาเป็นแหล่งสร้างความรู้ มีตำรางานค้นคว้า งานรวบรวม งานเก็บสะสม การเรียกค้น การใช้งานต่าง ๆ ความจำเป็นเหล่านี้ มีบทบาท และสร้างความสำคัญในสถานศึกษา และองค์กรอย่างมาก ความรอบรู้ที่เกิดขึ้น เมื่อรวมกันตามแนวคิดของอิเล็กทรอนิกส์ อาจารย์รวมขึ้นใช้ประโยชน์ได้ง่ายสร้างคุณค่าให้กับองค์กรได้อย่างมากมายมหาศาล (สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา, 2548 : 12)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และในส่วนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใช้แนวทางของหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพชุมชน สังคมและท้องถิ่นของสถานศึกษาตามความเหมาะสมของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 6 – 7) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พัฒนาเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม ชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตร เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การจัดเรียนการสอนในแต่ละระดับ และได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลางและเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น รวมทั้งได้มีการปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับและเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ โดยปรับปรุง

แก้ไขจุดที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น บนฐานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยและติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 3 – 5) ได้ให้หลักการเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียน ให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะเพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมหลายมิติซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ มากมายเป็นการบริหารว่า กิจกรรมทุกชนิดใน โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ผลดี และมีประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสนับสนุนและกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตรตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา โดยการดำเนินการในสถานศึกษาเป็นการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการวางนโยบาย แนวปฏิบัติเพื่อให้คณะครูสามารถนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาเช่นเดียวกับหลักการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 15)

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่ายต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทราบบทบาท ภารกิจ หน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตร ไปใช้ในสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาเป็นผู้นำ ในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา สนับสนุนสภาพแวดล้อมต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหาร

สถานศึกษา ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนมีแนวทางในการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการส่งเสริมและดูแลด้านคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุผล ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 1)

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2551 : 28-30) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรไว้หลายประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ครูมีความรู้และความสามารถด้านการพัฒนาหลักสูตรไม่เพียงพอในด้านการวางแผน ออกแบบ การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ครูขาดความมั่นใจและวิตกกังวลในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ครูขาดแรงจูงใจและมีเจตคติทางลบต่อการพัฒนาหลักสูตร โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตร โดยโครงสร้างของโรงเรียน และการบริหารจัดการเป็นสายงานบังคับบัญชาแบบดั้งเดิมขาดการวางแผนด้านเวลา ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร ขาดงบประมาณสนับสนุนในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และเงินสนับสนุนช่วยเหลือครูแต่ละวันในการพัฒนาหลักสูตร และบรรยากาศของโรงเรียนที่ไม่ส่งเสริมการทำงาน เนื่องจากขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพและเกิดจากมีผู้ต่อต้านในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 1) พบว่า ปัญหาของการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในภาพรวมส่วนใหญ่ คือ ความไม่ชัดเจนของหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ การวัดและประเมินผลแต่ไม่สะท้อนมาตรฐาน และมีปัญหาในการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทุกโรงเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2551 และพบปัญหาที่ไม่แตกต่างกัน คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร อีกทั้งบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขาดความมั่นใจในขั้นตอนกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2555 : 2) จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
2. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาสถานศึกษา การจัดการความรู้จะช่วยนำเอาความรู้จากบุคลากรในหน่วยงานออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา โดยเฉพาะความรู้ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการปฏิบัติงานจริง ความรู้จะมีคุณค่าและสร้างประโยชน์ให้กับองค์กรก็ต่อเมื่อถูกนำไปใช้ในการสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในที่นี้ก็หมายถึงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพราะหลักสูตรสถานศึกษาถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาและเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมได้ การจัดการศึกษาที่ดี จึงควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคมของผู้เรียนหลักสูตรสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีความเหมาะสม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมอยู่เสมอ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเสนอแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

1.1 ประชากร คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ผู้วิจัยกำหนดให้มีคุณสมบัติ ดังนี้ ผู้มีวุฒิปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีประสบการณ์ในหน่วยงานทางการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 84)

ขั้นที่ 2 ขั้นศึกษาความเหมาะสมของแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

2.1 ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญที่มีวุฒิปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ซึ่งใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง โดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 84)

ขั้นที่ 3 ขั้นศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

3.1 ประชากร คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 195 คน และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 195 คน รวม 390 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 130 คน และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 130 คน รวม 260 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยการจับสลากคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ. 2544 : 104)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

2.2 ความเหมาะสมของแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

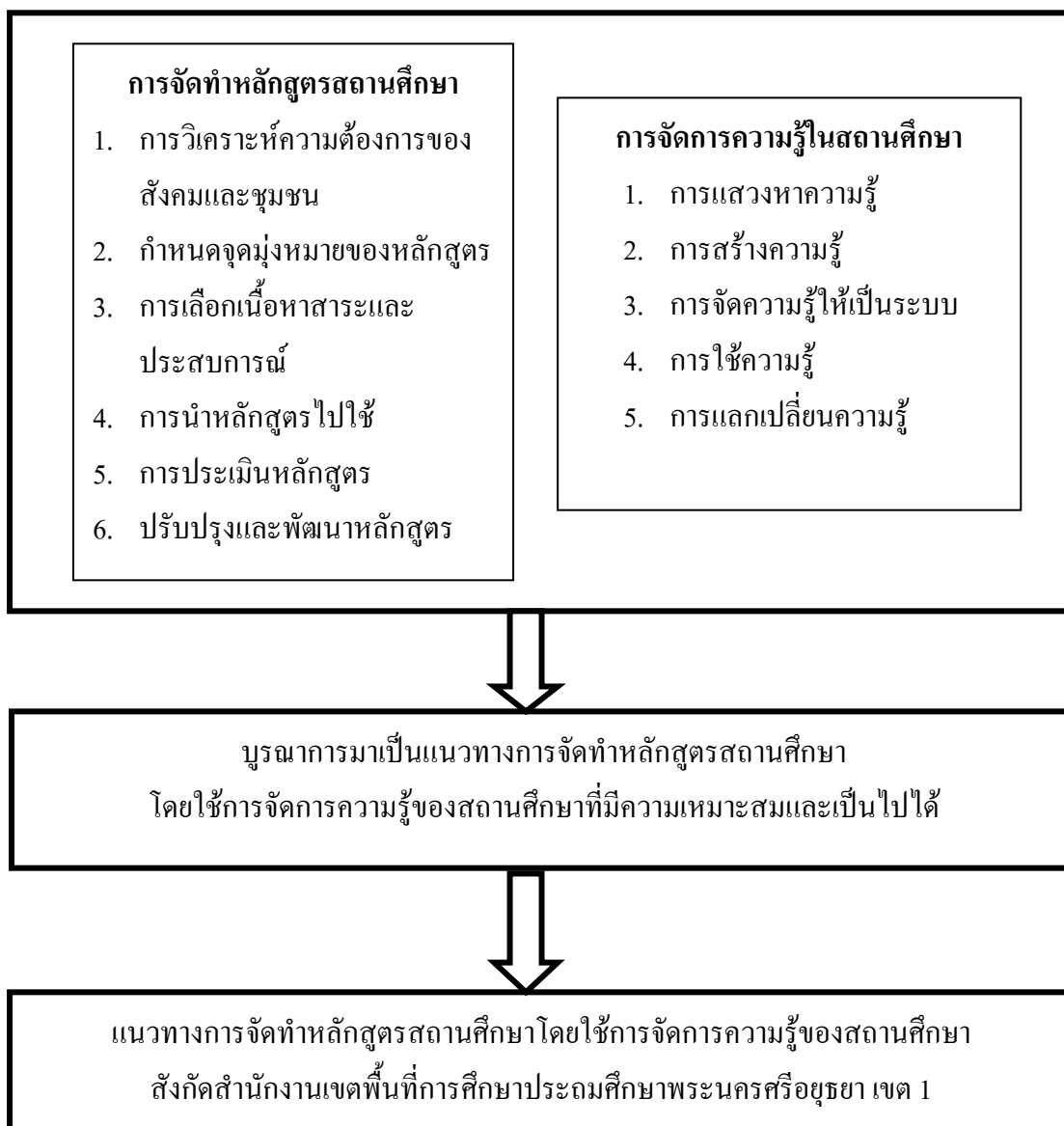
2.3 ความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการ
ความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

กรอบความคิดในการวิจัย

กรอบความคิดในการวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
โดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจากหน่วยงาน
และนักวิชาการต่างๆ ดังนี้ สำนักงานจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) (2548 : 7) ; วิจารณ์ พานิช
(2549 : 3) ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ
(2548 : 5 – 6) ; บรูซัย มหาสาร (2552 : 7 - 8) ; มาร์ควอดและเรย์นอลด์ (Marquarde & Reynolds.
1997 : 66) ; ซีมเมล (Semmel. 2002 : 49 – 50) ได้เป็นแนวทางในการจัดการความรู้ในสถานศึกษา
ส่วนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 34) ; สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 174) ; ฆนัท ชาติทอง (2552 : 91) ; ทาบา
(Taba. 1982 : 56) ; รั๊ก (Rugg. 2000 : 31) และไทเลอร์ (Tyler. 1989 : 10 – 11) นำมาเป็นแนวทาง
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามานุกรณาการ และกำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังภาพประกอบ 1

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่ครูมีการนำเอาความรู้ฝังลึกในคนและความรู้เปิดเผย มาใช้เพื่อช่วยเพิ่มพูนและส่งเสริมให้การปฏิบัติงานดีขึ้น ประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ 5 ด้าน คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การนำความรู้ไปใช้ และการแลกเปลี่ยนความรู้

2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดทำ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยมุ่งหมายแนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ เจตคติและพฤติกรรมที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3. แนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

3.1 การวิเคราะห์ความต้องการของสังคมและชุมชน หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์ความพร้อม สภาพแวดล้อมและสภาพความต้องการของสถานศึกษา เพื่อนำมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังคม ชุมชน

3.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง การตั้งเป้าหมายว่าปัญหา และความต้องการต่างๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม และของผู้เรียน ซึ่งจำเป็นจะต้องแก้ไขหรือตอบสนองต่อความต้องการเหล่านั้นจะทำอย่างไร

3.3 การเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์ หมายถึง การเลือกสาระความรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

3.4 การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินการบริหารจัดการการใช้หลักสูตร โดยการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ เช่น การปฐมนิเทศการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้แหล่งเรียนรู้ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผลประเมินผล และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานที่

3.5 การประเมินหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการนิเทศ และตรวจสอบความสำเร็จของการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.6 การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การนำเอาผลจากการติดตามและการประเมินผลการใช้หลักสูตรมาใช้ปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นและให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

4. ความเหมาะสมของแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา หมายถึง คะแนนที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา ซึ่งสอบวัดค่าได้จากแบบสอบถามปลายปิดชนิดประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

5. ความเป็นไปได้ของแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา หมายถึง คะแนนที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาฝ่ายบริหารวิชาการหรือผู้ที่ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถานศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษานำไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษาของตนเองได้ภายใต้ศักยภาพความพร้อมซึ่งสอบวัดค่าได้จากแบบสอบถามปลายปิดชนิดประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

6. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้มีวุฒิปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีประสบการณ์ในหน่วยงานทางการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี

7. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่วุฒิปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี

8. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 130 คน

9. รองผู้บริหารสถานศึกษาฝ่ายบริหารวิชาการ หมายถึง รองผู้อำนวยการ โรงเรียนหรือผู้ที่ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 130 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษาที่สร้างขึ้นไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. บุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 สามารถนำแนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษาไปบูรณาการ ระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเผยแพร่แนวทางจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การจัดการความรู้ของสถานศึกษา ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา